

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Jacobi Sadoleti Card. Et Episcopi Carpentoractensis Viri
Disertissimi, Opera quæ exstant omnia**

Sadoleto, Jacopo

[Francofurti], 1607

V. Iac. Sadoletvs Card. Alexandro Farnesio S.R.E. Card. S.P.D.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-69244](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-69244)

nos certe id agemus, quod est gratorum hominum, ut beneficia vestra memoria & prädicatione nostra, pioq; animo semper prosequamur. In quo cum ego neque erga te, neque erga summum Pontificem facere satis animo & cupiditati meae possim, rogo te amplissime atque ornatissime Farnesi, atq; omnibus precibus vehementer oro, ut tu meam vicem Pontifici agas gratias: quantum que me ille sibi hoc nouo munere deuinxerit, quem tot iam vicibus habuerat antè obstructum, explices & exponas facundia tua: quando ad magnitudinem rei mea vox satis virium non habet. Quod abs te gratissimum mihi, & simile futurum est tuorum ornamentum. Polus tuus, vir fortissimi animi, virtutisque non eximie solum, verum etiam admirabilis, (quod ipse & alias sepe, & nunc cum maxime, in hac iniquitate fortuna, acerbisque suorum euentibus declarauit) summa mea cum voluptate nunc est Carpentoracti. Itaque ab omnibus colitur, & in honore habetur, ut non hominem nostri temporis, sed quasi de caelo demissum, aut ab antiquitate nobis redditum, videantur intueri. Tanta est is sapientia, modestia, humanitate, religione: quod quidem etiam in gloriam vestri nominis cedit: cum videantur hęc nationes, cuiusmodi vos viros ad sedis Apostolicę gubernacula acciendos esse putauerint. Sed hæc notiora sunt, quam ut noua commemoratione indigeant. Tu valebis Farnesi optime, & nos gratia ac pacis tuo tuebere. Vale. Carpentoracti, Calend. Maij, M.DXXXIX.

V.

IAC. SADOLETVS CARD. ALEXANDRO
Farnesio S. R. E. Card. S. P. D.

Tuus subito discessus, & festinatio Romam perueniendi fecit, ut quod maxime cupiebam, atq; optabam videre te & alloqui, id mihi fuerit ereptum: tamen iudico te quicquam nisi bona adductum ratione fecisse: quod vel pietas tua erga tuos, vel desiderium rerum vrbianarum, quod sæpe ætate iam prouectis, necdum adolescentibus, magnum calcar affert: vel forte Pontificis imperium & voluntas appropere te coegit. Tamen in expectatione maxima tui videndi & complectendi cum essem, quod mea spes frustrata est, non possum non colere. Qui si tuo inductus nuntio non fuisset, quo me Carpentoracti subsistere, & tibi hospitium parere iussisti: obuiam certe tibi Auenionem processissem: & si non omnem, at aliquam tamen partem cepissem spectare voluptatis. Nam & conspectus tuus mihi iucundissimus, & mea tibi obseruantia (ut arbitror) non ingrata exitisset. Nunc cum neq; hic, neque alibi conspiciere te poterim, measq; tecum rationes

rationes familiariter conferre, cumque cives mei, penè prope
 river, summa cum alacritate & letitia obviam tibi prodire
 stumque diem agere adventus tui constituisent: potes pro
 ingenio existimare, fuisse nobis molestum, quod tu in aliam
 pentè sensum, & aliud iter te converteris. Sed si hoc quod
 accidit perincommodè, tibi idem commodum atque oppor
 tum accidit: & si iter totum sic ex sententia confecti, ut ad
 salus incolumisque redieris (quod ego & spero, & Deum
 so ut ita sit) vineat sanè utilitas tua cupiditates nostras: si que
 bis potior tua salus & voluntas, quam omnes earum rationes, que
 nos speravimus ex congressu tuo gaudium nobis & letitiam pro
 se comparari. Nam quæ ego coram tecum eram acturus, pater
 sanè interest, utrum ea voce, an per literas exponam. Quod
 summa voluptatis & letitiae ex tuo adventu ad nos perciperetur
 tui, id amissum, sic animo æquo fero, si tibi id fuit gratius, atque
 operarius. Dabitur enim mihi (opinor) aliud tempus, meam
 observantiam, & gratiam in omnibus tuis voluntatem declarare.
 Nunc ut veniam ad id quod egi tecum, cum fuisti Attentione
 diuturniore mea mansione in his locis: id te oro atque rogo, ut
 nisi amplissime, ut in memoria habeas excusæque me apud sum
 mum Pontificem, totumque me denique & tuendum tibi, & ad
 fendendum suscipias. Ego nec villo patrono possum esse man
 or, quam re, si modò dignus à te fuero iudicatus, qui in fide &
 enrelarua sum: nec tu opinor, dedecus vllum ex tua erga nos
 manitate suscipies. Ita enim me geram, & eam operam dabo
 te mihi præsidio adiumentoque fuisse ne vquam penitreat. Cui
 autem istuc venire non possum, cause partim necessarier sunt, par
 tim habent in se honestatem & laudem. Necessitas in constituta
 non nihil pudoris affert, ingenuis præsertim animis: quam tam
 necessitatem vos intelligere, etiam tacente me, potestis. Nec
 men propterea ambio à vobis quicquam, aut flagito. Sed si
 ea natura præditus sum, ut nemini velim sumptui esse, & con
 decet vos quoque ea esse benignitate, ut me commodum acci
 sequi, & vestrae liberalitatis insignibus ornatum, ubique que
 duplicem vobis habere gratiam pariamini, & maximi hono
 ac beneficii, quod in me contulistis, & summae benignitatis, que
 me morem mihi gerere, & meo obsequi animo indulgentissimè
 permittitis. Sed (ut dixi) necessitas verecundiam quandam im
 bet: honestas est prædicabilior. Dico igitur, me hic manere
 inuitum: quod & inter amantissimos mei verior, & multa quo
 die ex me commoda atque adiumenta his populis prouocantur.
 quod diurnis nocturnisque meis cogitationibus hoc consequatur
 ut & pace atque concordia eos contineam: & propulsem hinc
 pios, qui veritatem catholicæ religionis conantur euertere, quo
 rum

nam nisi ego huc venissem, magna iam copia in his locis existeret. Nunc meis vigiliis atque curis fit, ut illi non modò ad nos, sed et ad vicinos quidem nostros se audeant conferre. Contingit enim peropportune, ut cum apud populos etiam alieniores fides mihi non parua sit: tum verò senatoria consilia quae Gallicanis praesunt provinciis, ut Aqueense, ut Tholosanum, ut Gratianopolitanum, meo non minimum testimonio amoveantur. Itaque cum his paucis diebus diploma ad me Pontificium esset allatum, quod datur mihi in Lutheranos inquirendi atque animaduertendi potestas: accepi equidem illud venerabundus, & gratulans: gratiasque de eo summo Pontifici egi, qui tantum mihi honoris sui iudicio detulerit: quas etiam à re Farnesi optime meis illi verbis egi, cupio, idque ut facias rogo. Sed quod ad usum istius potestatis pertinet, equidem si necesse erit, utar: dabo operam tamen me in necesse. Nam quibus ego armis libentius utor, ea ut leniora sint ad opinionem atque aspectum, ita ad convincendos improborum animos longè sunt validiora: cum non terror ab illis, neque supplicium, sed veritas ipsa, sed & Christiana imprimis mansuetudo, confessionem erroris, corde magis quam ore prolata exprimit. Est autem hoc loco quod vobis à me aperte indicandum sit: de quo tecum habui si recordaris, mentionem cum tu in Hispaniam iter haberes: deque eadem re tecum postea, me ablatè amplissimus Polus collocutus est: cui tu, & mihi benignissimè es pollicitus, de Iudaeorum negotio videlicet: quibus aliquando fraenum aliquod imponi profectò est necesse, si non illorum avaritiæ infamiam, qua gens illa praeter ceteras laborat, transferre ad nos totam volumus. Agam fortiter, utaque liberare, quam tribuit mihi Deus: neque eum Principem, cui omnia debeo, cuius etiam laudem virtutis, probitatis, sapientiae, vllis hominum sermonibus infringi aut imitari iniquissimo animo patior: fallis assentionibus in errorem inducam. Sed dicam aperte ut se res habet. Qui potest videri amore religionis in suis provinciis Lutheranos persequi, qui in eisdem provinciis tantopere sustinet Iudaeos? Sustinet autem? Imò verò auget, condecorat, honestat? Nulli enim vnquam vllò à Pontifice Christiani tot gratias, privilegii, concessionibusque donati sunt, quot per hocce aenos Paulo Tertio Pont. honoribus, prerogatiis, beneficiis, non aucti solum, sed armati sunt Iudaei. Ac ceteris quidem Edictibus & optimè meritis, noua iuris beneficia, ad propulsandam, si qua illata sit, iniuriam conceduntur: Iudaeis solum ad inferendam. Quanquam non est ista Pontificis optimi culpa, sed eorum qui ad suum ex Iudaeis quaestum, Pontificis nomine abutuntur, de quibus honestius est vos existimare, quam me scribere. Iudaei quidem opibus referri, fautoribus insolentes, inter has plebes,

plebes, tanquam inter pecudes lupi grassantur. Oppida tantum
 dum pleraque vastata sunt, familiae plurimae exturbatae sunt
 suis & extorres factae, dispersae inter finitimas nationes, quere-
 tur horum conditionem temporum, & miseras fortunas su-
 eum tamen quotidie Iudaei istine ex urbe à praefectis secerni
 ad nos privilegia deferant. Et in his nuper duo, quae maxime
 lentia sunt ad evertendos Christianos, scilicet nunc ubi quod
 sunt consequuntur, nec est quicquam iam sanctius, & ad reco-
 liandam ecclesiasticam dignitatem, quae propè omnis tan-
 dem amissa est, vtilius, quàm fouere Iudaeos: quibus (quod tan-
 bus saeculis inauditum est) licitum sit solistanta frui apud
 stratus autoritate & gratia, vt ad impetrandum omnia que
 scunt, eorum accusatio audiat sine reo, causa cognoscatur
 teste, sententia feratur sine iudicio. Et haec vos tandem quan-
 do ab his trans alpes nationibus accipi existimatis, quanta
 oculis & in conspectu posita sunt? Quae rationes earent om-
 hac Iudaeorum peste, nec abominantur peius quicquam, quàm
 Iudaeorum nomen, quos tantopere vident istis in delictis esse
 tantane defectione animorum omnium iam à nobis genitum
 nè enim dico omnium, quod ego ita esse intelligo: vos haec
 sentitis, propterea quòd auribus vestris vulgò homines blande-
 tur) in tantane inquam defectione omnium, & propè execra-
 ne autoritatis ecclesiasticae, magno Reip. praesidio futurum
 ris, si sic alueritis, sic exuleritis Iudaeos? fideles autem, & pa-
 res populos vestros sic lacerari ab illis, & diripi neglexeritis. I-
 rò in haec loca, quod tu transiens nosse potuisti, provinciae
 me concurrunt, Italia, Hispania, Gallia, atque Anglia: è quibus
 qui hanc iter faciunt homines, confcios eos esse humilium
 relarum, easq; domum ad suos referre, sanè existimationi vestrae
 & communi saluti non expedit. Sed ego haec ad te verè quidem
 liberè, forsitan autè dolentius, quàm necesse erat, scripsi. In-
 ignosce mihi optime Farnesi. Pastor sum populorum horum
 mercenarius. Moueor, si quisquam alius, in improbos suos
 erga pauperes misericordia. Fungor officio meo, & fungar. Cy-
 tero opem ferre & consulere meis, habeo Deo omni potestate
 optimo maximoq; Pontifici gratiam: sin minus, totu hoc
 reiciam in vos, qui principes pastorum estis. Vos & meam
 & vestram, eidem summo Deo rationem reddetis, quando vestra
 non mea, omnium rerum est potestas. Vnum, quod ad te
 propriè pertinet, (dar enim mihi aras mea, non auctoritas
 dem, neq; prudentia, apud te loquendi veniam) vnum in
 re admonebo: cum tu istis inuitis nobilitatis, fortunae, hono-
 ingenij, ad summam omnium hominum commendationem
 spem praestantissima virtutis productus sis: si tales causas &

inmodi patrocinia susceperis, ostenderisque tibi curæ esse (id quod tamen facis, in quo nos admodum lætamur) æquitatem, iustitiam, pacem populorū, & erga Deum religionem: quæ quidem res sanctissima, ac præclarissima, nulla re alia magis quam cupiditate lucri, avaritiæque fedantur, quam isti palam præ se ferunt, qui iudeis tantopere studere se nō dissimulant, stabile (mihi crede) & firmum fundamentum in omnem posteritatem tibi subleceris ad dignitatem & gloriam nominis tui quotidie magis augendam, altiusque exstruendam. Quam nunc & magnam admodum, amplamque esse vehementer lætor, & maiorem in dies futuram esse confido. Vale. Carp. IV. Cal. Augusti, M. D. XXXIX.

VI.

IAC. SADOLETVS CARDINAL.

Alexan. Farnesio S. R. E. Cardinali S. P. D.

ACCIPERAM ex Vrbe literas, te à summo Pontifice à Belgis Romam esse renocarum: futurumque in via ad medium mensis Maij. Quod simul atque cognoui, statim misi Paulum meum obviam tibi Lugdunum, & simul cum eo ad te literas, ut quoniam præfens ipse nō possem, illo modo te salutarem, & obiter abfens meæ in te obseruantia munia, quæ coram cum sum, libentissimè tibi præstare soleo. Accidit autem celeritate tua, & studio properandi, ut Paulo non fuerit necesse Lugdunum peruenire. Cum enim abesset ab ea ciuitate diei vnius iter, certior factus est amicorum literis, quibus negotium hoc fuerat datum, te repente ante omnium expectationem eò venisse, statimque profectum: nec punctum ferè temporis Lugduni commoratum esse. Quocirca ille meis Lugdunum missis literis, quæ te, quod fieri posset, celeriter uenerunt, ad nos reuersus, hunc mihi nuntium retulit. Accepi dolorem scilicet, quod cupiditas mea mei officij atque amoris tibi declarandi, bis iam conati mihi, irrita cecidisset. Sed tamen me consolatus sum quòd existimaui studium tuum perueniendi ad Vrbe, meo tui videndi studio anteponendum esse. Nunc rursus cum ad me scriptum sit, te saluum atque incolumem ad tuos rediisse: magnamque esse lætitiã ex tuo aduentu Romæ concitata, volui tibi his literis nō gratulari solum, quod faustum & fortunatū iter habuisses, multaque ex sententia & tua & aui tui Principis sapientissimi cum Cæsare cōfecisses, sicut amantissimo & deditissimo animo tibi gratulor: sed etiam gratias quam maximas possem agere, quòd tua commendatio rerum causarumque nostrarū, hoc est provincie huius, quam ex vrbe discedens apud summum Pontificis reliquisti, usque eò nobis profuit, ut simus omnia quæ volumus, quæ ad horū fidelium populorū fortunas ac salu-

